

I. România și dreptul european

1. COMISIA EUROPEANĂ: RAPORT PRIVIND STAREA JUSTIȚIEI CIVILE, COMERCIALE ȘI DE CONTENCIOS ADMINISTRATIV ÎN STATELE UNIUNII EUROPENE – 2016. MCV – INSTRUMENT POLITIC DE DISCRIMINARE A ROMÂNIEI, CA STAT MEMBRU AL UE

Sumar

I. Considerații generale introductive

1. Raportul dintre dreptul UE și dreptul național al statelor membre. Succinte observații privind tratatele UE

- 1.1. Textele relevante din tratatul UE
- 1.2. Constituția României și dreptul UE

2. Actele juridice ale UE și forța lor obligatorie în statele membre

- 2.1. Actele juridice reglementate în TFUE
- 2.2. Celelalte acte ale instituțiilor UE. Declarațiile, scrisorile, comunicările, concluziile, conferințele de presă ș.a. și „valorizarea” lor în (de) statele membre ale UE
- 2.3. Actele juridice, actele legislative și forța lor obligatorie

II. Evaluările Comisiei Europene: „Tablourile de bord privind justiția în UE – 2013-2014, 2015-2016. Comunicarea CE către Parlamentul European, Consiliu, Banca Centrală Europeană, CESE și Comitetul Regiunilor (2016) 199 – 11 aprilie 2016 intitulată „Tabloul de bord 2016 privind justiția în UE”

1. Introducere
2. Evaluările
 - 2.1. Contribuția UE la reformele și inițiativele statelor membre privind sistemele de justiție (2015-2016)
 - 2.2. Statisticile relevante relative la cauzele civile, comerciale, de contencios administrativ și de altă natură – 2016
3. Eficiența, calitatea și independența – parametrii esențiali ai justiției civile

- 3.1. Eficiența sistemelor judiciare
 - 3.1.1. Durata procedurilor
 - 3.1.2. Rata de soluționare a cauzelor
 - 3.1.3. Cauzele pendinte
 - 3.1.4. Eficiența din domenii specifice
 - 3.1.5. Unele concluzii
 - 3.1.5.1. Concluzii generale
 - 3.1.5.2. Situația României în tabloul de bord – 2016
- 3.2. Calitatea sistemelor de justiție
 - 3.2.1. Accesibilitatea
 - 3.2.2. Resursele justiției civile
 - 3.2.2.1. Resursele financiare
 - 3.2.2.2. Resursele umane
- 3.3. Independența
- 4. Unele concluzii legate de poziția României în tabloul de bord – 2016, comparativ cu celelalte state membre UE
 - 4.1. Statisticile relevante privind eficiența, calitatea și independența justiției
 - 4.2. Locul României în raport cu celelalte state membre ale UE

5. Unele observații asupra MCV în raport cu tabloul de bord 2016 al CE privind justiția în statele membre și în România

I. Considerații generale introductive

1. Raportul dintre dreptul UE și dreptul național al statelor membre. Succinte observații privind tratatele UE

1.1. Textele relevante din tratatul UE

„Uniunea respectă bogăția diversității sale culturale și lingvistice și veghează la protejarea și dezvoltarea patrimoniului cultural european” [art. 3 alin. (3) – TUE].

Uniunea respectă egalitatea statelor membre în raport cu tratatele, precum și IDENTITATEA LOR NAȚIONALĂ, inerența structurilor lor fundamentale, politice și constituționale, inclusiv în ceea ce privește autonomia locală și regională. Această (uniune) respectă FUNCȚIILE ESENȚIALE ale statului și în special pe cele care au ca obiect asigurarea integrității sale teritoriale, menținerea ordinii publice și apărarea securității naționale” [art. 4 alin. (2) – TUE].

„Drepturile fundamentale, astfel cum sunt garantate prin Convenția Europeană pentru Apărarea Drepturilor Omului și a Libertăților Fundamentale și astfel cum rezultă din tradițiile constituționale comune statelor membre, constituie principii generale ale dreptului Uniunii” [art. 6 alin. (3) – TUE].

„Actele Uniunii obligatorii din punct de vedere juridic, adoptate pe baza dispozițiilor tratatelor referitoare la aceste domenii, nu pot implica armonizarea actelor cu putere de lege și a normelor administrative ale statelor membre” [art. 2 alin. (5) - TFUE].

1.2. Așadar, tratatele UE stabilesc și fixează în mod clar și expresiv limita până la care dreptul UE este imperativ față de statele membre și de la care autonomia decizională aparține acestora, în ce privește marile obiective și competente (partajate și exclusive).

a) Uniunea respectă:

- „identitatea națională a statelor membre;
- inerența structurilor lor fundamentale, politice și constituționale;
- funcțiile esențiale ale statului”.

b) „Uniunea respectă drepturile fundamentale, astfel cum rezultă din tradițiile constituționale comune statelor membre”.

În ce măsură UE și instituțiile sale, dar mai ales dreptul derivat al UE (regulamentele, deciziile și directivele) au dat expresia fidelă acestor valori, obiective și principii imperative înscrise în tratate?!

Răspunsul îl găsim în jurisprudența CJUE, bogată în hotărâri interpretative prejudiciale, în cea a curților constituționale ale statelor membre și în doctrina dreptului UE.

În acest sens considerăm, fără nicio ezitare și fără niciun compromis, că **principiul preeminenței dreptului într-o societate democratică este și trebuie să fie, înainte de toate, imperativ în mediul constituțional, normativ, administrativ și jurisprudențial al UE, deopotrivă cu cel din dreptul intern al statelor membre.**

1.3. Constituția României și dreptul UE

1.3.1. Norma constituțională care „reglează” raportul complex dintre dreptul comunitar și dreptul național român a fost introdusă la revizuirea din octombrie 2003, cu mai mult de trei ani înainte de aderarea României la UE (1 ianuarie 2007) și, ca urmare, **calitatea acestei norme nu este de același calibru cu cele similare din constituțiile unora din celelalte state membre și cu obiectul și finalitatea principiilor imperative înscrise în art. 2, 3, 4 și 6 din TUE Lisabona.**

a) Prin art. 148 alin. (1) din Constituție s-a statuat că **aderarea „se face prin lege”,** de tipul celei organice, fiind exclus, așadar, referendumul. Totodată, s-a prevăzut că „Aderarea României la tratatele constitutive ale UE” se face „în scopul (?) **transferării** unor atribuții către instituțiile comunitare și al exercitării în comun cu celelalte state membre a **competențelor** prevăzute de aceste tratate”.

Deci, România a transferat „atribuții” nedefinite, adică neindividualizate, și fără a se indica limitele până la care se cedează din suveranitatea națională, iar în comun se „exercită competențele”, acest text constituțional fiind, așadar, de o calitate precară.

b) De altfel, art. 148 alin. (2) (textul următor) are aceeași „înfățișare” ca redactare, consacrand principiul fundamental al priorității dreptului comunitar, într-o formă evazivă, inadecvată și incompletă, a cărei eficacitate a condiționat-o de „respectarea prevederilor actului de aderare” (adică a legii?!) și nu a Constituției României.

c) Potrivit doctrinei [1], legea de ratificare a tratatului de aderare „*nu este o lege constituțională*”, pentru că nici sub aspect material și nici din punct de vedere formal nu se încadrează în această categorie”. Ea „se distinge și față de legile organice și de cele ordinare”, dar are „forța juridică superioară acestor două tipuri de legi. Așadar, în ordinea juridică internă, actul juridic prin care România aderă la UE are forța juridică inferioară Constituției și legilor constituționale, dar superioară legilor organice și ordinare”.

1.3.2. Expresia „celelalte reglementări obligatorii” din art. 148 alin. (2) al Constituției este de natură a produce serioase dificultăți în transpunerea dreptului comunitar derivat și îndeosebi a directivelor, în raport cu regulamentele și deciziile comunitare.

Dar aceste efecte negative pot genera sau facilita opera de „asimilare” și nu de armonizare, prin transpunerea atentă, oportună și adecvată în dreptul intern, numai dacă aceste acte comunitare nu intră în conflict cu normele constituționale.

Situația este nefericită și pentru că există o normă de corecție și de rezolvare a oricărui posibil conflict, numai la sesizarea Curții Constituționale, care are între atribuții [art. 146 lit. b) din Constituție] și pe aceea a controlului de constituționalitate a tratatelor ratificate, inclusiv a tratatelor UE. Era necesar ca asemenea atribuții să se poată exercita și din oficiu, așa cum există practica din alte state membre (Germania, Franța, Spania, Italia ș.a.) și cum rezultă din deciziile Curților Constituționale.

Or, Curtea Constituțională nu a fost sesizată asupra Tratatului de aderare a României la UE, nici asupra legii de ratificare a CEDO (1994), după cum nu s-a pronunțat încă asupra niciuneia din problemele complexe ale raportului dintre dreptul comunitar și dreptul intern al statelor membre ale UE.

2. Actele juridice ale UE și forța lor obligatorie în statele membre

2.1. Actele juridice reglementate în TFUE

„Actele juridice ale Uniunii, procedurile de adoptare și alte dispoziții”

2.1.1. Secțiunea 1. „Actele juridice ale Uniunii”

a) Art. 288 (ex. art. 249 TCE): „Pentru exercitarea competențelor Uniunii, instituțiile adoptă regulamente, directive, decizii, recomandări și avize”.

Regulamentul are aplicabilitate generală. Acesta este obligatoriu în toate elementele sale și se aplică direct în fiecare stat membru.

Directiva este obligatorie pentru fiecare stat membru destinat cu privire la rezultatul care trebuie atins, lăsând autorităților naționale competența în ceea ce privește forma și mijloacele.

Decizia este obligatorie în toate elementele sale. În cazul în care se indică destinatarii, decizia este obligatorie numai pentru aceștia.

Recomandările și avizele nu sunt obligatorii.

b) Art. 289

(3) „**Actele juridice adoptate prin procedură legislativă constituie acte legislative.**”

c) Art. 291

„(1) Statele membre iau toate măsurile de drept intern **necesare pentru a pune în aplicare actele obligatorii din punct de vedere juridic ale Uniunii.**

(2) În cazul în care sunt necesare condiții unitare de punere în aplicare a **actelor obligatorii din punct de vedere juridic ale Uniunii**, aceste acte conferă Comisiei competențe de executare sau, în cazuri speciale și temeinic justificate, precum și în cazurile prevăzute la art. 24 și art. 26 din Tratatul privind Uniunea Europeană, Consiliului.

(3) În înțelesul alin. (2), Parlamentul European și Consiliul, hotărând prin regulamente, în conformitate cu procedura legislativă ordinară, stabilesc, în prealabil, normele și principiile generale privind mecanismele de control de către statele membre al exercitării competențelor de executare de către Comisie.”

d) Art. 292

„Consiliul adoptă recomandări. Acesta hotărăște, la propunerea Comisiei, în toate cazurile în care tratatele prevăd că adoptă acte la propunerea Comisiei. Consiliul hotărăște în unanimitate în domeniile în care este necesară unanimitatea pentru adoptarea unui act al Uniunii. **Comisia, precum și Banca Centrală Europeană în cazurile specifice prevăzute în tratate adoptă recomandări.**”

2.1.2. Principii și dispoziții din TFUE (Titlul I „Categorii și domenii de competență ale UE”)

a) Art. 2

„(1) În cazul în care tratatele atribuie Uniunii **competență exclusivă într-un domeniu determinat, numai Uniunea poate legisla și adopta acte cu forță juridică obligatorie**, statele membre putând să facă acest lucru numai în cazul în care sunt abilitate de Uniune sau pentru punerea în aplicare a actelor Uniunii.

(2) În cazul în care **tratatele atribuie Uniunii o competență partajată cu statele membre într-un domeniu determinat, Uniunea și statele membre pot legisla și adopta acte obligatorii din punct de vedere juridic în acest domeniu.** Statele membre își exercită competența în măsura în care Uniunea nu și-a exercitat competența. Statele membre își exercită din nou competența în măsura în care Uniunea a hotărât să înceteze să și-o mai exercite.

(3) Statele membre își coordonează politicile economice și de ocupare a forței de muncă în conformitate cu condițiile prevăzute în prezentul tratat, pentru definirea cărora Uniunea dispune de competență.

(4) Uniunea este competentă, în conformitate cu dispozițiile Tratatului privind Uniunea Europeană, să definească și să pună în aplicare o politică externă și de securitate comună, inclusiv să definească treptat o politică de apărare comună.

(5) În anumite domenii și în condițiile prevăzute în tratate, Uniunea este competentă să întreprindă acțiuni de sprijinire, coordonare sau completare a acțiunii statelor membre, fără a înlocui însă prin aceasta competența lor în aceste domenii.

Actele Uniunii obligatorii din punct de vedere juridic, adoptate pe baza dispozițiilor tratatelor referitoare la aceste domenii, nu pot implica armonizarea actelor cu putere de lege și a normelor administrative ale statelor membre.

(6) Întinderea și condițiile exercitării competențelor Uniunii sunt stabilite prin dispozițiile tratatelor referitoare la fiecare domeniu”.

b) Art. 3

„(1) **Competența Uniunii este exclusivă în următoarele domenii:**

- (a) uniunea vamală;
- (b) stabilirea normelor privind concurența necesare funcționării pieței interne;
- (c) politica monetară pentru statele membre a căror monedă este euro;
- (d) conservarea resurselor biologice ale mării în cadrul politicii comune privind pescuitul;
- (e) politica comercială comună.

(2) De asemenea, **competența Uniunii este exclusivă în ceea ce privește încheierea unui acord internațional în cazul în care această încheiere este prevăzută de un act legislativ al Uniunii ori este necesară pentru a permite Uniunii să își exercite competența internă sau în măsura în care aceasta ar putea aduce atingere normelor comune sau ar putea modifica domeniul de aplicare a acestora.**”

2.2. Celelalte acte ale instituțiilor UE

Declarațiile, scrisorile, rapoartele, comunicările, concluziile, conferințele de presă, listele, „răvașele” de tipul Barosso-Ponta (2012) și altele asemenea constituie simple luări de poziție sau rezultatele unor evaluări administrative, în cadrul raporturilor orizontale dintre instituțiile UE și cele ale statelor membre.

Relevanța unora dintre aceste acte neobligatorii poate fi accentuată doar în cazurile prevăzute de art. 3 din TFUE, relativ la „competența exclusivă a UE”.

Din punct de vedere politic însă, aceste acte unilaterale pot genera efecte asupra unor aspecte relative la **statutul sau drepturile unor state membre** (cum este exemplul, devenit de notorietate, privind accesul României în spațiul Schengen ș.a.).

2.3. Actele juridice, actele legislative și forța lor obligatorie

2.3.1. Deși dispozițiile art. 288 TFUE nu le prevăd expres, **tratatele UE și TFUE constituie acte juridice fundamentale ale Uniunii care reglementează ordinea sa constituțională și raporturile cu statele membre**, iar actele juridice secundare – regulamentele, directivele, deciziile, recomandările și avizele – se adoptă pentru „exercitarea competențelor Uniunii”.

2.3.2. Potrivit art. 289 (1-2-3) TFUE, regulamentele, directivele și deciziile se adoptă într-o procedură legislativă ordinară și constituie **acte legislative obligatorii pentru statele membre**, în timp ce recomandările și avizele nu au caracter obligatoriu.

2.3.3. Așadar, norma din art. 148 (3) din Constituția revizuită, conform căreia „prevederile tratatelor constitutive ale UE, precum și celelalte reglementări comunitare cu caracter obligatoriu au prioritate față de dispozițiile contrare din legile interne cu respectarea prevederilor actului de aderare”, vizează în mod direct Tratatul UE și TFUE, regulamentele, directivele și deciziile care au, conform art. 288-289, forța obligatorie directă în dreptul intern al statelor membre.

2.3.4. În acest sens, suntem obligați să notăm reacțiile, opiniile și atitudinile vădit contrare, exprimate frecvent chiar de unii „specialiști” atipici în dreptul UE, conform cărora neconformarea României ca stat membru al UE, cu diverse recomandări, declarații sau scrisori „comunitare” ori „răvașe” de tip Barosso-Ponta, 2012” ș.a., ar constitui o încălcare a art. 148 (3) din Constituție (de ex. scrisorile și memoriile publicate de autoprocamații reprezentanți ai Forului judecătorilor, de unii „analști” de serviciu ș.a.).

II. Evaluările Comisiei Europene: „Tablourile de bord privind justiția în UE – 2013-2014, 2015-2016. Comunicarea CE către Parlamentului European, Consiliu, Banca Centrală Europeană, CESE și Comitetul Regiunilor (2016) 199 – 11 aprilie 2016 intitulată: „Tabloul de bord 2016 privind justiția în UE”

1. Introducere

Sistemele de justiție eficace au un rol determinant în susținerea statului de drept și a valorilor fundamentale ale Uniunii. De asemenea, ele constituie o condiție prealabilă a existenței unui mediu favorabil investițiilor și afacerilor. Din acest motiv, îmbunătățirea eficacității sistemelor de justiție naționale figurează printre prioritățile semestrului european, care este ciclul anual al UE de coordonare a politicilor economice. Tabloul de bord privind justiția în UE ajută statele membre să realizeze acest obiectiv prioritar.

Cea de-a patra ediție a tabloului de bord oferă o imagine de ansamblu asupra funcționării sistemelor naționale de justiție: numărul statelor membre care au participat la colectarea datelor a fost mai mare; au fost introduși noi indicatori de calitate, de exemplu privind standardele, formarea profesională, sondajele și asistența juridică; indicatorii privind independența au fost îmbunătățiți, inclusiv prin noi sondaje Eurobarometru; este prezentată o perspectivă mai detaliată asupra anumitor domenii, cum ar fi comunicațiile electronice.

2. Evaluările

Publicarea prezentei ediții a tabloului de bord are loc în contextul măsurilor de îmbunătățire a sistemelor de justiție, aflate în curs de aplicare într-o serie de state

membre. Graficele arată că în 2015/2016 aproape toate statele membre au adus sau au anunțat modificări ale sistemelor de justiție.

2.1. Contribuția UE la reformele și inițiativele statelor membre privind sistemele de justiție (2015-2016)

2.1.1. Domeniul de aplicare, amploarea și stadiul diferitelor inițiative variază de la un stat membru la altul. Un mare număr de state membre au aprobat sau au anunțat modificări ale **dreptului lor procedural**. Statele membre au continuat să-și axeze activitățile pe tehnologiile informației și comunicațiilor (TIC), dar au adoptat, de asemenea, și inițiative privind profesiile juridice, metodele de soluționare alternativă a litigiilor (SAL), asistența juridică, administrarea instanțelor judecătorești, taxele judiciare, statutul judecătorilor, reorganizarea hărților sistemului judiciar, specializarea instanțelor judecătorești și consiliile judiciare.

Aceste eforturi fac parte din reformele structurale încurajate în contextul semestrului european.

Analiza anuală a creșterii pentru 2016 a subliniat următoarele: „*Consolidarea calității, a independenței și a eficienței sistemelor de justiție ale statelor membre este o condiție indispensabilă pentru existența unui mediu propice afacerilor. (...) Este necesar să se asigure proceduri rapide, să se elimine întârzierile înregistrate în soluționarea cauzelor aflate pe rolul instanțelor, să se ofere garanții sporite pentru independența magistraților și să se amelioreze calitatea sistemului judiciar, inclusiv printr-o mai bună utilizare a TIC în instanțe și prin recurgerea la standarde de calitate*” [2]. Din același motiv, îmbunătățirea sistemelor de justiție naționale figurează, la rândul său, printre eforturile necesare la nivel național pentru a însoți Planul de investiții pentru Europa [3].

Concluziile tabloului de bord 2015, împreună cu o evaluare specifică de țară efectuată pentru fiecare dintre statele membre vizate, au fost integrate în cadrul semestrului european.

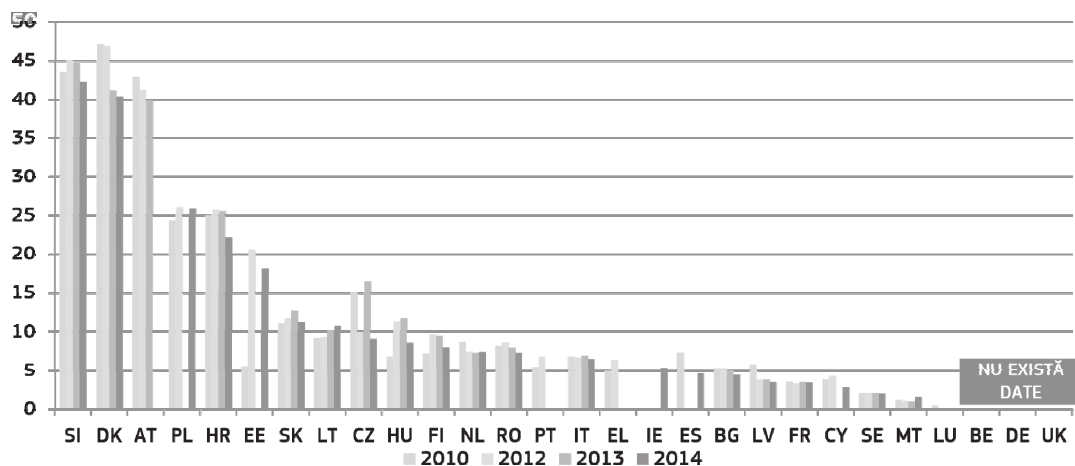
Semestrul european 2015 evidențiază faptul că anumite state membre se confruntă în continuare cu **probleme specifice** [4]. În special Consiliul, pe baza unei propuneri din partea Comisiei, a adresat anumitor state membre *recomandări specifice fiecărei țări*, în care a evidențiat modalitățile prin care statele respective ar putea **crește gradul de eficacitate al sistemelor lor judiciare** [5]. În plus, reformele în domeniul justiției din alte state membre care se confruntă cu dificultăți sunt monitorizate îndeaproape prin *rapoartele de țară* publicate pe parcursul semestrului european [6] și în statele membre care fac obiectul unui program de ajustare economică [7]. De asemenea, în cadrul celui de-al treilea pilon al Planului de investiții pentru Europa, s-a stabilit că sistemele de justiție din nouă state membre constituie o problemă în calea investițiilor [8].

2.1.2. Între 2014 și 2020, UE va pune la dispoziție 4,2 miliarde EUR prin intermediul fondurilor **structurale și de investiții europene (fondurile ESI) pentru a sprijini reformele din domeniul justiției** [9]. 14 state membre [10] au indicat, în

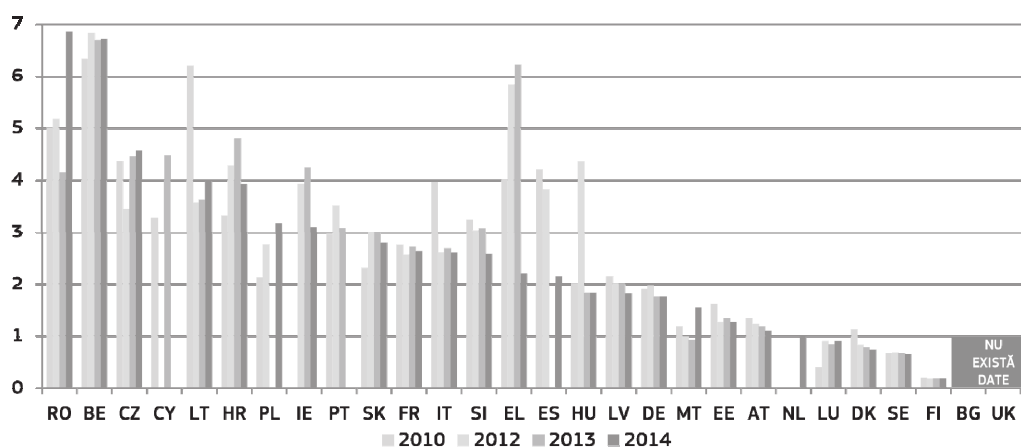
documentele lor de programare, că justiția este un domeniu care trebuie sprijinit prin intermediul fondurilor ESI. Comisia subliniază importanța adoptării unei abordări orientate spre rezultate atunci când se implementează fondurile: această abordare este prevăzută, de asemenea, în Regulamentul privind fondurile ESI. Comisia poartă discuții cu statele membre în legătură cu modalitățile optime de analiză și evaluare a impactului fondurilor ESI asupra sistemelor de justiție în cauză. Impactul economic al unor sisteme judiciare pe deplin funcționale justifică aceste eforturi. Sistemele de justiție eficiente au un rol esențial în restabilirea încrederii de-a lungul întregului ciclu economic. Atunci când sistemele judiciare garantează respectarea drepturilor, creditorii sunt mult mai dispuși să acorde împrumuturi, comportamentul oportunist al întreprinderilor este descurajat, costurile tranzacțiilor sunt reduse și întreprinderile inovatoare, care se bazează deseori pe active necorporale (de exemplu, drepturi de proprietate intelectuală – DPI), sunt mai dispuse să investească. Importanța eficacității sistemelor naționale judiciare pentru IMM-uri a fost evidențiată într-un sondaj privind inovarea și DPI, realizat în 2015[11], la care au participat aproximativ 9.000 de IMM-uri europene. Sondajul a arătat în special că printre principalele motive ale renunțării la sesizarea justiției cu privire la încălcarea DPI se numără **costul și durata excesivă a procedurilor judiciare. Impactul pozitiv al sistemelor de justiție naționale asupra economiei este evidențiat în literatura și cercetarea de specialitate** [12], inclusiv de Fondul Monetar Internațional [13], Banca Centrală Europeană [14], OCDE [15], Forumul Economic Mondial și Banca Mondială [16].

Importanța eforturilor depuse de statele membre pentru a crește eficacitatea sistemelor lor judiciare este confirmată, de asemenea, de nivelul ridicat înregistrat în mod constant de volumul de lucru al instanțelor, deși situația variază de la un stat membru la altul, după cum reiese din graficele de mai jos.

2.2. Statisticile relevante relative la cauzele civile, comerciale, de contencios administrativ și de altă natură – 2016

2.2.1. Graficul 2: Numărul de noi cauze civile, comerciale, de contencios administrativ și de altă natură* (în primă instanță/la 100 de locuitori) (sursa: studiul CEPEJ [17])

2.2.2. Graficul 3: Numărul de noi cauze litigioase civile și comerciale* (în primă instanță/la 100 de locuitori) (sursa: studiul CEPEJ)

3. Eficiența, calitatea și independența – parametri esențiali ai justiției civile

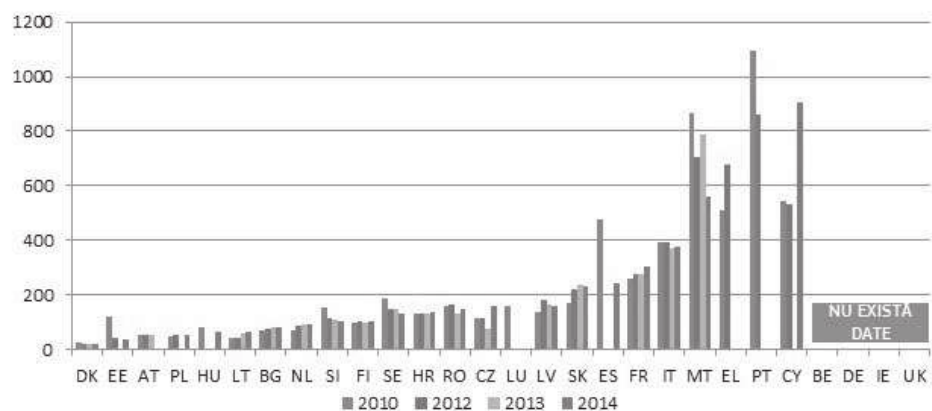
Eficiența, calitatea și independența sunt principalii parametri ai unui sistem de justiție eficace, iar tabloul de bord prezintă indicatori privind toți acești trei parametri.

3.1. Eficiența sistemelor judiciare

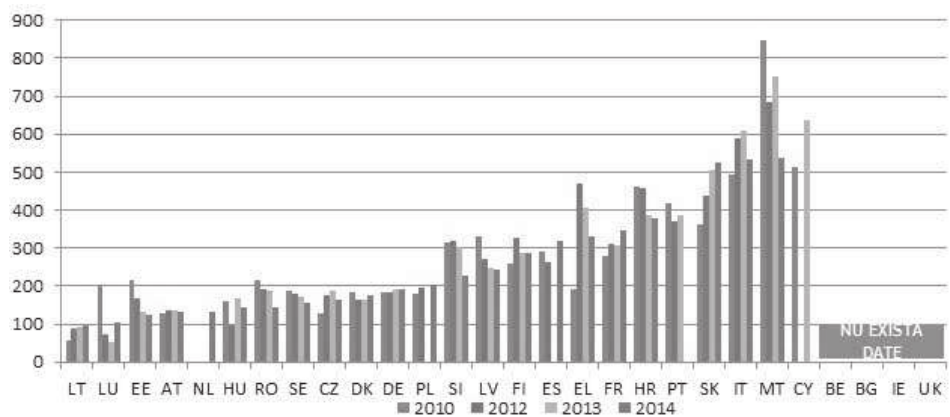
Indicatorii referitori la eficiența procedurilor sunt: durata procedurilor (durata lichidării stocului de cauze pendente); rata de soluționare a cauzelor; numărul de cauze pendente.

3.1.1. Durata procedurilor

Durata procedurilor reprezintă timpul (în zile) necesar, conform estimărilor, pentru soluționarea unei cauze în instanță, ceea ce înseamnă timpul necesar pentru ca organul jurisdicțional să pronunțe o hotărâre în primă instanță. Indicatorul „durata lichidării stocului de cauze pendente” reprezintă numărul de cauze nesoluționate împărțit la numărul de cauze soluționate la sfârșitul anului înmulțit cu 365 (de zile) [18]. Toate graficele [19] se referă la proceduri în primă instanță și compară, în cazul în care sunt disponibile, datele din 2010, 2012, 2013 și 2014.

1.1. Graficul 4: Timpul necesar pentru soluționarea cauzelor civile, comerciale, de contencios administrativ și de altă natură* (în primă instanță/în zile) (sursa: studiul CEPEJ)

1.2. Graficul 5: Timpul necesar pentru soluționarea cauzelor litigioase civile și comerciale* (în primă instanță/în zile) (sursa: studiul CEPEJ)

